

УЛУГ ЭГЕЛЭЭШКИНГЕ УЛАШТЫРААЛ!

Бөгүн совет улус бистин Төрзөн чуртувустук төөгүзүндө кайгамчык болушкуну демдегелер турар. Апрель 12-и — хостуг болгаш мадерелдик күш-ажылдың буюлуг бугу улусчу байырлалы.

Чартык чус чыл мурнунда, совет эрге-чагырганың төөгүзүндө база бир берге үеде Москва — Казань демир-орунуң ажилчылары бистиң чуртувуска бирги коммунисттик суббо-
тници кылганнар. 1919 чылдың апрель 12-де Чөөн фронтуда байдалга хамаарыштыр РНП(б) ТН-ның Тезистери «Правда» солунга парлатынган. Колчактың Волгаже халдашкынын өйтүр шавары-биле фронтунга 40 муң шеригни мобилизас-
тын. Ол хүн Питерден фронтунга бар чыткан дайынчылар лавровтар ургеленинде Москвага чер ара доктааы берген. Апрель 12-ден 13-түн дүнесинде Москва-Сортировка дө-
лоуун 15 ажилчыны коммунист Иван Бураковтуң удуртул-
газы-биле үш паровозту септээн, дээртазында үш шешен
перигни фронтунга ачкарган.

13 коммунисттик улугерин Москваның өске бүдүрүлгелери-
нин ажилчылары деткип, улус ажил-агыйының хоозу-
раан адырларын чартып тургузар дээш, революсчу бую-
биле ажилдап эгелзэн. А май 1-де Москва хоорайга массалык
субботник болган.

Владимир Ильич ол кайгамчык шимчээшкенин бөдүүн
ишчилерин мадерелдик, эки турачы, чигеглээр чүве чок
мадерелдик ажил-хэрээ кылдыр үндөшүшкөн, анда боду
идеялык киржип, хуула улугери-биле бугу ажилчы чон-
нары сорук кирип турган. В. И. Ленин Улуг эгелээш-
кин деп адааны коммунисттик суббо-тницини чүгө эконо-
маны көдүреринге эвес, харын коммунисттик нитиелдик ки-
жилерин хевирлеп, чаа бүдүрүлгө харылзаларын тургуз-
арына чугула чүүл кылдыр санаан. Коммунисттик суббо-
тниктер болза туруп көрбээн чаа херетин эгези-дир, ол дына
шынтырдыр эргилдениң эгези, чүгө дээрзе, каргыштыг ка-
питуляциниң ажилчыга болгаш тарачына артыртып каан ча-
чылдарын хуузуна шалтыланчак сандаргай чоруун, биче
буржуазтык бодунуң эрге-ажынын бөдөр чоруун ууттаарын
ч тикелге болган деп, Владимир Ильич демдегелзэн.

Совет эрге-чагырганың баштайгы чылдарында эгелзэн бо
чагай шимчээшкенин чыл бүдөр калбарып турар социали-
стик чарышты чабыншталдырган чаштанчы болган. Москва-
Сортировка дө-лоуун коллективниң чоңта чаа апрель 12-
нин хүнүн юбилейниң коммунисттик суббо-тнициниң хүнү кыл-
дыр чарлар деп патриоттуг эгелээшкенин үндүргөн. Ол кыл-
гырыны бугу чурт деткээ.

Демир-орунчуларның эгелээшкенин Совет Тываның ажил-
чы чоннары, бугу чурт-биле бир дөмей, изи-биле деткээш,
бөгүн бугу улустук суббо-тнициниң өөрүшкүлүг ажилдап
үнүп туралар. Улуг эгелээшкенин бечен чылынга турас-
нааткан суббо-тнициниң эрттирери-биле хоорайларда болгаш суур-
ларда тургустунган штабтар коллектив, ажил-агый буруу-
нуң бөгүн кылдыр анылын тодарадар, шефчилерин күш-
ажынын таарыштыр организастар, оларны техника, чеп-
сек-херекселдер-биле хандырар талазы-биле улуг ажилды

нылган. Хоорай, суур чаагайыдылганын аңгыда, кол-
лективтиң бугу кеңигүнери бүдүн хүн дургузунда
Төрзөн чуртга өркен-хөлөш чоңка хей продукцияны
бүдүрүп бээрин хүлээгеш, ажилдап кирипкенер. Маңа
чинен кылдыр республикада мурнакчы бүдүрүлгелериниң би-
рээзи Улуг-Хемниң ылаш үлетпур ажил-агыйын ап көрзөли.
Бөгүн ол коллективтиң кеңигүнери 100 кубометр дилиг ма-
териалдарын, 400 кубометр тудуг ыянын, 1500 рубльдиң ма-
белин бээр дээш ажилдап эгелзэннер.

Тываның даг үлетпурнуң баштайгы Ан-Довурактың
ажылчылары болгаш тудугжулары база-ла күш-ажылчы вах-
таже үнгөн. Даг-дугу бүдүреринден, тудуг-монтаж ажилдары
кылырындан аңгыда, анык хоорайның комсомолчулары
болгаш аныктары Култура ордузунга тудуг ажилын доорар,
мурнакчыларның аллеясын шимел кылдыр сорулганы салган.
Субботник эрттирериниң штавының удуртулгазы-биле Бай-
Тайга районун ажилчы чоннары тудуг болгаш одаар ылаш бе-
летелин, нөдө ажил-агый техниказының септелгенин, кыш-
тагларда мал камааларының кермежин арылгар, суурларны
чаагайындар, хову турлагаларын септеп, шимээр ажилдары
эгелзэн. Эске-даа районнарың ажилчы чоннары мындагы я-
зылыг ажилдарыны кылып эгелзэн.

Бөгүн эртпүр суббо-тници В. И. Ленинниң 100 чыл
юбилейнге белеткелдиң база бир үе-чадазы. Чоңта чаа
СЭКП Тыва обкомунуң бюроз В. И. Ленинниң төртүтүнгөн
хүнүндө — апрель 22-де республикада коммунисттик күш-
ажылдың шалыччыларының слөдүн эрттирер дугайында док-
таалды хүлээп алган. Ол слөкта белеткелдин үзүндө партия
болгаш хей-нитти организациялары коммунисттик күш-ажыл-
дың шалыччыларының болгаш ол ат дээш демисекип турар
нижилерин алган хүлээлгелериниң түңкелин үндүрүп, хүл-
лээгедө чедир кылдырмаан чүүлдерин дүргөн доорарынче
хей-ниттиники күжүн мобилизастар умжурлуг.

Ленинниң чаңчыл-биле эгелзэн суббо-тницини улам не-
тередип, анда бугу ажилчы чоннары, ылаңгыя аныктары,
школачылары калба-биле киришкери чугула. Хоорай,
суур бүрүзүн чаагайыдып, ногаанчыдар, чаа сесерликтерин,
газоннары кылдыр, спорт шөлдерин, стадионнары хей-ни-
тиники күжү-биле кылдыр алаар. Оон аңгыда районнарың
иштинки оруктарын септеп, чаартырынын айтыры сөөлү
чылаалда уттунарун турар. Анда хей-ниттиники шеф ажил-
дын организациялар болза, улус ажил-агыйының планын
өнаалаларын дүргөн шынтырларынче, нөдө ажил-агыйының
эңгелчиг кампанияларын кыска хуусаада эрттиреринге улуг
салышкыны киригенис ол болур. Школаларга, культура
болгаш уруглар албан черлеринге одаар чүүл белетелин,
оларны кыска уур септелгенин хей-ниттиники күжүн
киришкери чугула.

Коммунисттик бечке модерел, сагылга-чурум болгаш ни-
тинин эрге-ажыныга бердиген чорук — совет кииниң эң
эки мөзү-шынаның бирээзи. Ынчанга хей-ниттиники эге-
лээшкени-биле чоруттунуп турар суббо-тницитерге, шеф ажи-
лынга кижи бүрүзү идеялык кириж умжурлуг.

«Өөк» совхозта Иван
Карбыш дурткан эд-
жү брйаада шунту 7
кодан шунту үш кода-
ны төрүүр. Март 16-да
болуп эрткен чер-чер
Советтеринге соңууда-
ларда район Советиниң
депутаттына соңуттур-
ган мурнакчы эд-жү
Бышак-оол Норжуу-
манын кодаанына бо
зуннерде төртүтүнгөн
чаш хураганнар доога
менди. Мурнакчы эд-
жү төрүүр 100 тойла
оонаштыр 95 туралыны
менди камгалап алар
дөш түзүлгөсүн ыла-
ла күсөөдир дээш ула-
ла сорукту ажилдап ту-
рар.

ЧУРГУКТА: депутат
эд-жү В. Норжуу-
манын.
В. МОЛЫННИ
фотозу.

В. И. Ленин 1920 чылдың май 1-де Кремльге болган суббо-тници.
(СЭТА-нын фотохрониказы).

Барановск суббо-тницитери

ЖИТОМИР Барановсктиң В. И. Ле-
нин аттыг фарфор заводу республикада
хоочун бүдүрүлгө. Хей кижя киришкен
хуула аңаа болган. Хуулазын темазы
«Улуг эгелээшкин» деп Ленинни ажил
болган.

Бүдүрүлгө баштайгы коммунисттик
суббо-тницитерни төрбүн чылдарда-ла ор-
ганизастап эгелзэн. Ынчаларда ажилчылар
дөйүн хоозуруттыркан заводтуң пекте-
рин каттап тургузуп, кыска хуусаада суу-
тарларын септөө болгаш саваны масса-
зы-биле бүдүрүп үндүрери эгелзэн. Ба-
рановск ажилчыларының төлээзи А. В.
Бродский Владимир Ильич Ленинге бе-
летки дамчыдып бээр-биле 1922 чылда
Москвага чедө бергеш, бүдүрүлгени каттап
тургузарына ажилчыларны кыргыла-
ның дугайын баштычыга чугаалаан.
Ынчаларда Ленин барановск суббо-тник-
терин белди-биле үндөзөн.

Ол үеде бээр барык 47 чыл эрткен.

(СЭТА).

Хову ажилдарының хүн демдегелели

Час — нөдө ажил-агый
бүдүрүлгениң эң-не күжө-
шкениңиң болгаш хары-
салгалыг үе. «Часын хүн»
— чылды чөмгөр — деп үлө-
гөр шагда-ла тыылган.
Шыналла нөдө ажил-агый
культурааларың дүжүттү
болгаш нити чылаалды час-
ны хову ажилдарын канчаар
чорутканындан хамаарып
болгай.

Бо чылын республиканың
чер ажилдары тараа ажи-
лы хөгүдеринге чаа базым-
ны кылып шыдар болгаш
кылыр-шагда ужурулуг. Бо кы-
лыр бугу-ле тараалар район-
нар аргазын долузу-биле
теоретология албанының тода-
рында-ла алырга, хову-
ларын эл-шыгы эркен чыл-
дындан дына улуг болуп ту-
рар. Чангыс ол чикен безин
дүжүткө таарымчалыг үн-
дүнни тургузуп турар. Амгы
үеде чер ажилдарының со-
рулгазы болза, часын суур-
ны ховуларга сиңирери болур.

Дүжүт дугайында сагыш са-
лып турар кижилер часын
сүгүн чөп амылгар дээш бугу-
ле чүүлдерин кылыр. «Тээ-
ли» совхоз суггарылганы кал-
бак фронт-биле чорууду ту-
рар, ында 43 кижи суггарыл-
гада амылдан, 160 ганы суг-
гарган. «Мурнакчы» колхозта
31 кижи 55 ганын суггар-
ган. Дуржулга станицазы,
«Элегес» совхоз, Барынь-Хем-
чикте «Большевик» колхоз
суггарылгаче кирипкен. Суг-
гарылгада чүгө 3—5 кижи-
лер амылдан турар «Шен-
пээр», «Дөң-Терезин» совхоз-
тарда суггарылганың бөдү-
нар аргазын долузу-биле
ажылгазын, ол чоруун ба-
рындаа чон чылдагачынар-би-
ле тайылырлар турар. Ша-
гуе манавас болгай, эштер Ху-
рек-оол болгаш Манавот, сү-
нү чүгө ховуларче аксыр
дээш, бугу хөмчөглерни алыр
херек.

«Элегес», «Мемегей», «Тээ-
ли» совхозтарда болгаш Ду-
жугла станицазында дүжүт
дээш демисел эгелзэн, ында
минералдыг чемишчилегелер
чүс-чүс гектар черлерде
чаштырган.

Бистик республиканың дел-
гемеринде час эгелзэн, дына
хей чер ажилчылар ховула-
ры унуп, дүжүт дээш хөмчө-
кирипкен. «Тээли» совхозтун
беш агрегаттары ховуларның
хары эрири билек-ле илии
сөөрткен тракторларын алгаш

чорупкан болгаш 200 гектар
чериниң эл-шыгын базырган.
Ында тракторист Дилиген
Ним-оол хүн нормазын 125
хуу күсөөдип, амылга үлө-
гү-ле чүүлдерин кылыр. «Бар-
лык» болгаш «Шенпээр» сов-
хозтар чынын болгаш нууун
андарган черлерде шык басы-
рышкынын эгелей берген.
Ынчаларда дына хей ажил-
агыйлар оюк-дилител илии-
тээринче кирбейн, ховулар-
ның хары бүрүнү-биле эри-
рин манай турда, чамдык
участондарда хөзүрн курган,
өл-шын агаарже бусталып
үнүп турарын демдеглээр хе-
рек. Ы-шын дээш демисел —
тараажыларның бирги черге-
ни сорулганы. Үезин эрттир-
бес, хөзүндөн өл-шынтың
үнөр оруун чогур өйүндө
дугулар дээш, шөл буруун
шыңгыны контролга алыр хе-
рек.

Бөгүнге чедир республика-
да нити-биле 700 гектар
чериниң эл-шыгын базырган,
515 га черин суггарган, 250
гектарда минералдыг чемиш-
чилегелерни теккен. Ол бол-
за, шаг-үени эрттирбейн, дү-
жүт дээш демиселди эгелзэн
тус-тус ажил-агыйларның
баштайгы базынары-дыр.
Часын хову ажилдарын чо-
гуур өйүндө болгаш недиши-
мининг эрттирери — чаагай
дүжүттүң үндөшүн, алган хү-
лээлгелерни күсөөдириниң ма-
гадылалы.

Малчынын олчазы

Тожу районун «Тоора-Хем» совхозунун «Совет Тыва»
салырынын хойжуу Лопсан-Доржу 450 баш, бир кодан
хойну Таймалык дөң черге хүр кыштаткан. Оон хойлары
сөөлү каш холукта кыян түдүк оозлап эгелзэн. Баштайгы
түнел өөрүнүг болуп турар. 209 хойдан 265 хураган менди
алдыган, азы 100 хойга оонаштыр 120 хураган доругун ту-
рар.

Ол дүжүлгө хойжу эрткен чылын 100 хойга оонаш-
тыр 100 хураганын азырап өстүргөш, районга мурнакчылар-
ның салынга ярген.

В. ТАМДЫН-ООЛ.

100 беден 100 кулун

Салчак Бакчап хей чылдарын дургузунда Бай-Тайга ра-
йонда «Тээли» совхозка чыгытчылап келген. Эрткен 1968
чыл Бакчапка эң-не «дүжүтүр» болган. Ол төрүүр чус беге
оонаштыр 100 кулуун менди камгалап доруктурган!

Бо чылда чер-тер Советтеринге болуп эрткен соңууда,
Кызыл-Даттын хову мурнакчы чыгытчыны ажилды чоннар
депутаттары Бай-Тайга район Советиниң депутаттыга
бир үе-биле соңган.

Мурнакчы чыгытчы Салчак Бакчап В. И. Ленинниң тө-
ртүтүлгөсүн бээр 100 чылынга болгаш Совет Тыва-
ның 25 чылынга алдыр кылдыр, бо чылын төрүүр чус беден
25 чылынга камгалап алыры хулаанткен. Ол 400 амыл
ылаш кадарып турар, оон шындык 104 төрүүр бо бар.

СУББОТНИКТЕР

БАРЫН-ХЕМЧИК

Барынь-Хемчик районун
тараажылары часын хову
ажылдарын эгелзэн. Хову ту-
рларын механайзаторларын,
тараажыларын белеткелди
хуулап алган. Столозалар, чу-
нар-базылар, кызыл-буу-
нар ажилдап эгелзэн. «Бар-
лык» совхозтун Анси-Барлык
салырынын 4 агрегаты ийи
хүн иштінде 300 амыл га
чериниң шыгын базырган. Би-
жиктат-Хая бригадында 4
агрегат база шык базырып
кирипкен. Совхозта 36 кижи
суггарылгаче кирген.

«Большевик» колхозта база
4 агрегат ам 100 га хире че-
риниң шыгын базырган. Сугга-
рылганың 4 аэроаула 44
кижиңи бажыткан. «Шен-
пээр», «Дөң-Терезин» совхоз-
тарда хой агрегаттар кыш-
тагыңа кирип турар.

Бөгүн, юбилейлик комму-
нисттик суббо-тнициге, районун
тараажыларын суггарылгаче
хой күштү салып, чус-чус га
черлерин суггарар дээш ажи-
лап хүнээр.

ЧӨӨН-ХЕМЧИК

СЭКП-нин XXII съездин
аттыг совхоз бирги кварта-
ла күрүнге сүт сазар пла-
ны хуусаа бетинде 187,6 хуу
күсөөткен.

Коммунисттик күш-ажылдың
Төрүт сүт-баран фермазы
маддын кыштагалаашкынын
недишиңининг организаста-
шылаан, чылдың баштайгы
кварталында 97 тонна 526 кг
сүттү сазп, ооналгандан 12,526
кг хойну бүдүргөн. Ол болза
1968 чылдың бирги кварта-
лында сагынандан 30 тонна
зыныг хой болган.

10 амыл саанчылардан 9
кижи кварталда сүт сазар
ооналгандан амыр күсөөт-
кен. Коммунисттик күш-
ажылдың шалыччылары Ор-
жак Селен, Монгуш Алды-
кыс, Мария Саглы-Бадра, бе-
дик ат дээш демисекип турар
Ондар Дүжүт, Ондар Орман-
аа, Зоя Меттеп, Светлана
Хапылак, Оржан Уваня олар
бедик көргүзүп чедип ал-
ганнар.

М. СЕВЕН.

УЛУГ-ХЕМ

Шагаан-Арыгын № 2 шко-
лазының коллективна бөгүн
массалык суббо-тници эрти-
рер. Өөреникчилер, башкылар
болгаш ажилчылар коллек-
тивинде дунту 430 хире ки-
жи суббо-тнициге кирипкен. Эге-
лээшкениң өөреникчилер
школада демиселдерге ажил-
лашылаан, 3 тонна хуула, 3
тонна хөмүр-лаш хуула болуп
турар. Устукла класстары
башкылар болгаш ажилчы-
лар-биле калы Улуг-Хем кы-
дыгыда олар ылаш белетке-
лиге ажилдаар. 207 кубометр
топканык белеткен тур-
гузарыла херекелер дериг-
херекселди бүрүн белеткен.

С. ОНДАР.

КАА-ХЕМ

Каа-Хем районун Бүрөш-
Хем суурга уугу өскөргөн
болган. Аңаа 13 машина, 3
трактор болгаш совхозтун
уугу, амык 60 амыл кижи-
лер кирипкен. Чолаачылар
Г. Зубов, Б. Карлз, Сарыг-оол,
трактористтер Ф. Милов,
С. Давалай олар чүдүк, топканык
суггарып ажилдары белди-
бүдүрүчүлүг ажилдаан.

Малч хирээлдеринге бол-
ган топканыкка А. Орчу-
нов, Н. Кайы, С. Чырап-оол,
А. Кунга, Ф. Черменди олар
шылдарын үндөшүн. Түндө-
шүндө 300 кубометр топканык
шылдыг школада болгаш эге-
лээшкө белеткелзэн.

Школачыларын уугу-хуузу
уугу кижилерден туудак чок
болган. Олар бойдус байла-
тарын амылдан камгалаар
дээш 2 гектар чериниң буудун
оол-ла хүн өртөдөп арылган.

А. БОЛУМ-ООЛ.

БАЙ-ТАЙГА

Бай-Тайганың район эмне-
лээшкени секретари В. Са-
мандың удуртулгазы-биле
ноокта чаа 12 кыла үнүш-
күнүг шеф организастаап,
дээштинг-Ховуда «Тээли» сов-
хозтун хойжуу И. Кара-оол-
туң хойунуң камаалын кол-
парган. Шефче амылдар С.
Барынь, С. Онгай-оол, Р. Ме-
меей болгаш өскөдө-даа кы-
мык амылдан.

Хойжу шефчилерге уугу-би-
ле өөрүч четтиргенин изер-
ген. Эңгелге коллектив ам
совхозтун Бай-Тайга салыры-
нын Туралыда хойжу бри-
гадында эчки ишчилгенин
чорутарын база көпкөп көр-
гүзери планнап турар.

М. КЫРЛЫ-КАРА.

Ш Ы Н

